

СТАНОВИЩЕ
за конкурс за заемане на академична длъжност „Доцент”
направление 8.2. Изобразително изкуство
за нуждите на катедра „Изкуствознание” при НХА

На обявения конкурс за доцент по 8.2. Изобразително изкуство: "Ново българско изкуство (история на българската художествена критика 1878-1944)", за нуждите на катедра "Изкуствознание", обнародван в "Държавен вестник", бр. 43/ 07.06.2016 г., като единствен кандидат се е явила гл. ас. д-р Мария Стоянова Андиркова.

Тя е представила хабилизационен труд във вид на отделно издание, както и серия публикации, отнасящи се както до проблематиката, застъпена в труда, така и, по-общо, до различни аспекти на съвременното изкуство. Материалите отговарят стриктно на изискването да са написани и публикувани след 2006 г. насам (годината на защитата на дисертационен труд и удостояването на Мария Андиркова със степента „Доктор”).

В становището се разглежда основния хабилизационен труд и се вземат пред вид някои други публикации, без те да бъдат обект на отделно подробно разглеждане.

Показателно е, че Мария Андиркова е озаглавила своя хабилизационен труд „Цивилизационният избор. Българската изкуствоведска мисъл от Възраждането до средата на XX век”, а не, примерно, „Българското изкуствознание” или „История на художествената критика в България”. Това обстоятелство очевидно не може да бъде сметнато за случайно. То означава най-малкото две неща. От една страна, както става ясно от въведението, книгата си поставя за цел да проследи основните етапи и тенденции в нашето изкуствознание („определено” в специфични за родната култура и за визирания период форми) не в стеснените предели на чисто текстуалния анализ, а в по-широкия контекст на художествения живот или, както в последно време е прието да се казва, на „Света на изкуството”. Това означава особеностите на самото изкуствознание да бъдат „вплетени” по-непосредствено в същностната проблематика на най-важните насоки, които стоят за решаване пред изобразителните изкуства в България през посочения период и които не могат да бъдат формулирани единствено, така да се каже, на терена на самото изкуство. Тези насоки предполагат и поглед към художествените сдружения, към художественото образование, към изложбения живот, към музеологията и т.н. и т.н.

От друга страна, изборът на подобен изследователски ракурс определя и специфичното съчетание между строго академичния дискурс и публицистичния градус на художествената критика (в рамките на която, в края на краищата, се осъществяват основните достижения на българското изкуствознание през първата половина на 20 в.). Мария Андиркова постига определен баланс в това отношение, което прави четивото интересно и за по-широка читателска аудитория. Така изложението, написано на ясен и достъпен и за неспециалистите език, е представено в достатъчно прегледна форма и е значително по-леко за усвояване.

Книгата има 187 с. и се състои от въведение, седем глави, заключение и библиография.

Веднага бих искал да отбележа, че най-значимите достойнства на хабилитационния труд се свеждат до неговия обективен тон, до системното и балансирано изложение, до добре мотивираното спазване на верните пропорции между отделните части. Проблемно-тематичният подход се съчетава с хронологичната последователност, както и със стремеж да се постигне нужната историческа обхватност на разглеждания материал.

Авторката търси рудиментарните корени на нашата изкуствоведска мисъл по българските земи още в пътеписите на западни пътешественици, каквито, например, са Луиджи Марсили (17-18 в.), а по-късно и Феликс Каниц. С една дума, в началото се очертават контурите на факти, свидетелства и феномени, фиксирани по време на различни обиколки из територията на Османската империя, на различни топографски проучвания, археологически разкопки и в крайна сметка на онзи трудно определим корпус от текстове, които обозначаваме обикновено с думата „краезнание”. Приоритетен обект на интересите на Марсили е античната култура, при Каниц това е епохата на средновековието.

В следосвободенския период от съществено значение е ролята на чешките учени (Иречек, Добурски). Изкуствоведското знание все още не е „дестилирано” в относително самостоятелна област и следва да бъде, дотолкова, доколкото това е възможно, дедуктивно извличано от проучванията по история, епиграфика, археология, етнография и т.н. Този своеобразен първоначален „синкретизъм”, се е отразил и в структурата на Народния музей и всичко това е засвидетелствано в книгата на Андиркова.

Авторката по-нататък убедително показва, че българската изкуствоведска мисъл няма един източник и не съставлява едно единствено течение – става дума по-скоро за

различни „потоци”, които едва доста по-късно, към 70-те г. на 20 в. се вливат и се фокусират в единна институционална и научна рамка.

Търсейки началата собствено на художествената критика, авторката справедливо отвежда читателя чак до последните десетилетия на доосвободения период. В случая от особено важно значение е стореното от Неофит Рилски и особено от Николай Павлович. Така след Освобождението един Антон Митов, например, има вече на какво да стъпи за да разгърне своята дейност и като художествен критик, и като преподавател по история на изкуството в Рисувалното училище. Единственото, което остава като въпрос е дали периодът след Освобождението все пак не следва да бъде по-ясно открит и диференциран от предишния?

Значително място в книгата си авторката отделя на десетилетията след Освобождението. Тук важно място заема опитът и ролята на Рисувалното училище. Съвсем справедливо са изтъкнати заслугите и значението на Константин Величков. След него се нареждат имената на Димитър Даскалов, Васил Димов, Андрей Протич (първият дипломиран изкуствовед в България). Мария Андиркова се стреми да даде кратки и точни характеристики на всеки един от тези автори, като селектира най-важното от тяхното изкуствоведско творчество и го коментира с вещина и висок професионализъм.

Последователно, но в известна степен и синхронно са разгледани както „авангардната критика” (Гео Милев, Чавдар Мутафов), така и приносът на Сирак Скитник и на Николай Райнов.

През 20-те и 30-те г. на 20 в. изкуствознанието в България до голяма степен може да бъде проектирано през призмата на основните идейно-художествени движения, които са намерили място в публикацията – „Родно изкуство” и „Дружеството на Новите художници” („Към нов социален реализъм”).

Сред най-ценните качества, осъществени от авторката при написването и оформянето на хабилитационния труд са добросъвестното събирателство, ясната систематизация на материала и умението ѝ да реконструира основните проблеми на изкуствоведската мисъл на съответния етап благодарение на отличното познаване на литературата, на задълбочените си професионални познания и на научната си интуиция.

Публикации на Мария Андиркова, представени за настоящия конкурс, могат да се систематизират по следния начин:

1. Публикации, свързани с хабилитационния труд.

2. Публикации върху основно върху съвременното изкуство.

Те изцяло се вписват в изследователската програма на авторката и дават още по-цялостна и завършена представа както за научните й интереси в полето на модерното и съвременното изкуство, така и за адекватността на използваните научни подходи.

Мария Андиркова води многобройни курсове за ОКС „Бакалавър”, ОКС „Магистър” и за ОНС „Доктор” в Националната художествена академия. Тя е и научен ръководител на двама дипломанти. Участва в многобройни конференции и симпозиуми, коректно отразени в документацията по конкурса.

Както хабилитационният труд, така и останалите материали, представени за участие в конкурса, недвусмислено свидетелстват, че гл. ас. д-р Мария Андиркова притежава всички необходими качества за да бъде удостоена с академичната длъжност „Доцент”. Ето защо пледирам убедено пред уважаемото научно жури тази длъжност да й бъде присъдена по достойнство.

проф. д. изк. Чавдар Попов